

ВИСНОВОК

До протоколу № 185
від 08 вересня 2025 року

до проекту Закону України
«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих
питань підготовки громадян до національного спротиву»
(реєстр. № 13347 від 04.06.2025)

Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій (далі – Комітет) за дорученням Голови Верховної Ради України Р. Стефанчука на своєму засіданні 8 вересня 2025 року (протокол № 185) розглянув у межах предмету відання проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань підготовки громадян до національного спротиву» (реєстр. № 13347 від 04.06.2025), поданий народним депутатом України О.Завітневичем та іншими народними депутатами України, і зазначає таке.

Комітет Верховної Ради України з питань національної безпеки, оборони та розвідки визначений головним з опрацювання цього законопроекту.

У пояснювальній записці зазначено, що законопроект розроблено з метою вдосконалення законодавства у сфері національного спротиву, формування в громадян України національно-патріотичної та оборонної свідомості, стійкої мотивації, набуття знань та практичних умінь і навичок, необхідних для захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України.

Законопроект покликаний замінити існуючу модель базової загальновійськової підготовки для здобувачів освіти новим підходом, що інтегрується в освітній процес та охоплює всі рівні освіти – від середньої до вищої.

Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України (далі – ГНЕУ), розглянувши законопроект, висловило щодо нього низку зауважень, серед яких наявні такі, що стосуються сфери освіти і науки, зокрема:

1. ГНЕУ звертає увагу на те, що скасування загальновійськової підготовки та заміна її «підготовкою до національного спротиву», упровадження дисципліни «Основи національного спротиву» у школах, ПТНЗ, ЗФПО, ЗВО є

новою системою, яка ще не апробована та суперечить принципу передбачуваності.

2. ГНЕУ зауважує, що освітній курс «Основи національного спротиву» не дає юридичної основи для постановки на військовий облік, що ускладнює формування якісного мобілізаційного резерву.

3. У законопроекті відсутнє чітке регулювання викладання дисципліни «Основи національного спротиву» для осіб з особливими потребами та релігійними переконаннями, натомість лише згадується, що можуть бути особливості його вивчення, також конкретні виключення/альтернативи для осіб з інвалідністю або релігійними переконаннями не визначені.

4. Нова дисципліна не може бути зарахована як проходження базової військової підготовки, що є умовою для вступу на державну службу (для чоловіків) та може створити бар'єри для працевлаштування випускників.

5. Не зазначено чіткої правової форми Центрів підготовки до національного спротиву (далі – Центри) та невизначено, хто саме в системі освіти має керувати і затверджувати програму.

6. Недостатня деталізація фінансування центрів підготовки громадян до національного спротиву та їх філій.

7. Відсутній чіткий механізм організації освітнього процесу - не визначено, хто затверджує типову програму дисципліни «Основи національного спротиву».

8. Наявні термінологічні неузгодженості тощо.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (далі – Уповноважений) повідомив, що проект Закону підтримується з урахуванням зауважень, які подібні із зауваженнями ГНЕУ та стосуються наступного.

По-перше, щодо прав осіб з релігійними переконаннями. Законопроект передбачає лише часткове звільнення від вивчення компонентів дисципліни «Основи національного спротиву», пов'язаних із застосуванням зброї. Це суперечить ст. 35 Конституції України, яка передбачає повну альтернативну (невійськову) службу для такої категорії осіб. Тому Уповноважений рекомендує внести згадку про альтернативну службу та визначити чіткий порядок її проходження в межах навчального часу.

По-друге, щодо обмеження доступу до державної служби. У новій редакції ст. 19 Закону України «Про державну службу» пропонується заборонити вступ до держслужби чоловікам до 60 років, які не проходили військову службу, тому Уповноважений пропонує замість вимоги щодо військової служби передбачити також можливість проходження підготовки до національного спротиву.

По-третє, щодо майна Товариства сприяння обороні України. Пропозиція автоматично зарахувати до держвласності майно, яке раніше належало Добровільному товариству сприяння армії, авіації і флоту, може порушити право власності (ст. 41 Конституції України). Потрібно передбачити судове встановлення юридичних фактів володіння/використання такого майна, інакше наявний ризик порушення прав добросовісних набувачів.

Міністерство освіти і науки України (далі – МОН України) надає такі зауваження та пропозиції до тексту законопроекту:

- частину першу нової статті 62 Закону України «Про основи національного спротиву» викласти в редакції, що корелюється зі змістом і назвою глави II Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», а саме:

«1. Підготовка здобувачів освіти до національного спротиву проводиться з метою формування готовності здобувачів освіти до виконання конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, військово-патріотичного виховання, підготовки до умов життєдіяльності у разі виникнення кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України.»;

- з метою приведення термінології законопроекту до термінології законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про фахову передвищу освіту»:

1) у частині третій та в абзаці першому частини шостої слова «та іншими засновниками, у сфері управління яких є заклади освіти» замінити словами «у сфері управління яких є заклади освіти, та з іншими засновниками»;

2) у частинах третій, четвертій слова «що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах освіти і науки» замінити словами «у сфері освіти і науки»;

3) в абзаці другому частини п'ятої слова «курсантів військових навчальних закладів» замінити словами «курсантів вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти, закладів фахової передвищої військової освіти»;

4) в абзаці третьому частини п'ятої, абзаці першому частини шостої слова «який забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах освіти і науки» замінити словами «у сфері освіти і науки»;

5) у частині дев'ятій слово «сьомою» замінити словом «восьмою».

- з метою логічної послідовності внесення пропонованих законопроектом змін до Закону України «Про основи національного спротиву» МОН України вважає за доцільне після статті 6 «Основи підготовки громадян України до національного спротиву» викласти наступною статтю 6¹ «Підготовка здобувачів освіти до національного спротиву» (яка наразі у законопроекті пропонується статтею 6²);

- у частині четвертій статті 19 Закону України «Про державну службу» слова «базову загальновійськову підготовку» замінити словами «підготовку до національного спротиву»;

- у частинах першій – третій, частині п'ятій статті 27 Закону України «Про прокуратуру» слова «базову загальновійськову підготовку» замінити словами «підготовку до національного спротиву».

Міністерство оборони України підтримує проект Закону без зауважень.

Національна академія педагогічних наук України пропозицій та зауважень до законопроекту не має.

Фонд державного майна України повідомляє про відсутність зауважень та пропозицій до законопроекту.

Всеукраїнська асоціація органів місцевого самоврядування «Українська асоціація районних та обласних рад» у межах компетенції

підтримує необхідність прийняття проекту закону, водночас виокремлює такі основні зауваження:

1. Неможливість фінансування Центрів обласними та районними радами через відсутність у них відповідних бюджетних повноважень під час дії воєнного стану *(що свідчить про порушення норм чинного бюджетного законодавства та законодавства про місцеве самоврядування)*.

2. Невідповідність запропонованого механізму формування бюджету Центрів, оскільки положення щодо подання бюджету Центру керівником не узгоджується з процедурою формування місцевих бюджетів і бюджетних запитів *(що свідчить про порушення норм Бюджетного кодексу України)*.

3. Відсутність правового статусу філій Центрів та порядку їх утворення, оскільки проект не містить визначень, що порушує принцип юридичної визначеності *(що свідчить про порушення принципів юридичної визначеності, гарантованих Конституцією України та законодавством)*.

4. Надання функцій обласним державним адміністраціям щодо підготовки проектів рішень про утворення, реорганізацію, ліквідацію Центрів суперечить виключним повноваженням обласних рад у питаннях управління об'єктами спільної власності *(передбачених статтею 43 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»)*.

Всеукраїнська асоціація органів місцевого самоврядування «Асоціація міст України» (далі – АМУ) пропонує повернути законопроект авторам на доопрацювання та надає такі пропозиції:

- внести зміни до пункту 10 статті 1, абзацу 2 частини 2 статті 62 Закону України «Про національний спротив» в редакції проекту закону, якими конкретизувати коло осіб (суб'єктів), які можуть брати участь у підготовці до національного спротиву із зазначенням чітких критеріїв їх участі та повноважень;

- внести зміни до частини 6 статті 6, статті 61 Закону України «Про національний спротив» в редакції проекту Закону, якими визначити порядок та умови використання майна, інфраструктури (фондів) органів місцевого самоврядування під час здійснення заходів підготовки громадян України до національного спротиву, у тому числі розміщення Центрів підготовки громадян до національного спротиву.

Також АМУ звертає увагу на можливі ризики розширення повноважень сільських, селищних та міських голів може нести певні ризики, зокрема голова та його апарат можуть бути недостатньо підготовлені для виконання нових повноважень, особливо у сфері національного опору, що може призвести до помилок та неефективності у прийнятті рішень, що матиме негативні наслідки для громади.

УМУ вбачає загрозу запровадження механізму позбавлення територіальних громад прав власності на земельні ділянки та майно.

На засіданні підкомітету з питань освіти впродовж життя та позашкільної освіти і адаптації законодавства України до положень права Європейського Союзу 14 липня 2025 року було розглянуто у межах предмету відання Комітету з питань освіти, науки та інновацій проект Закону України «Про внесення змін

до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань підготовки громадян до національного спротиву» (реєстр. № 13347 від 04.06.2025), поданий народним депутатом України О. Завітневичем та іншими народними депутатами України, надані до нього експертні висновки і прийнято рішення рекомендувати Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій за результатами його розгляду на засіданні Комітету ухвалити рішення рекомендувати Верховній Раді України прийняти проект Закону за основу з урахуванням усіх зауважень та пропозицій, висловлених у цьому Висновку.

Заслухавши та обговоривши інформацію Голови Комітету С. Бабака, голови підкомітету з питань освіти впродовж життя та позашкільної освіти і адаптації законодавства України до положень права Європейського Союзу Р. Грищука, **Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій ухвалив:**

1. Рекомендувати Верховній Раді України відповідно до пункту 1 частини першої статті 114 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань підготовки громадян до національного спротиву» (реєстр. № 13347 від 04.06.2025), поданий народним депутатом України О. Завітневичем та іншими народними депутатами України, за результатами його розгляду в першому читанні прийняти за основу.

2. Направити цей Висновок, а також експертні висновки Міністерства освіти і науки України, Всеукраїнської асоціації органів місцевого самоврядування «Українська асоціація районних та обласних рад» та Всеукраїнської асоціації органів місцевого самоврядування «Асоціація міст України» до Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки, оборони та розвідки, визначеному головним з підготовки цього законопроекту.

Голова Комітету

Сергій БАБАК